

IEVA PAULVIČA

STARPDISCIPLINARITĀTE MŪZIKAS KULTŪRAS PĒTNIECĪBĀ

Pēdējos gados Latvijas mūzikas vēstures pētniecība arvien biežāk iegūst starpdisciplināras nokrāsas, ko savos pētījumos biežāk izmanto arī Latvijā pazīstami muzikologi, piemēram, Anda Beitāne, Zane Gailīte, Mārtiņš Boiko un Joahims Brauns. Rietumeiropas muzikoloģijā starpdisciplinārā pētniecības metode tiek izmantota jau vairākus gadus. Etnomuzikologs Mārtiņš Boiko uzskata, ka Latvijā šī pieeja mūzikas kultūras pētniecībā joprojām ir aktuāla un ka mūsdienās muzikoloģijai ir organiski nepieciešama mijiedarbība ar socioloģiskajām un antropoloģiskajām disciplinām.¹ Kā veiksmīgu starpdisciplināru piemēru var minēt sociologu un sociālo antropologu izstrādāto pētījumu *Dziesmu svētki mainīgā sociālā vidē* (2002.), kurā mūzikas kultūra tiek definēta kā sociāls fenomens.²

Šajā rakstā autore mērķis ir pamatot starpdisciplinārās pieejas lietderīgu mūzikas vēstures pētniecībā. Turpmāk uzmanība tiks pievērsta Vidzemes mūzikas kultūrai 17. gadsimtā, zviedru valdīšanas laikā.³

17. gadsimts un mūzika Vidzemē

Mūzikas kultūru veido vairāku personu aktīva darbība muzicējot, dziedot, apgūstot dziesmas, darinot mūzikas instrumentus, iesaistot citus muzikālā darbībā. Tajā pašā laikā tā ir vesela sistēma, ko nosaka laikmeta politiskie, ekonomiskie, sociālie apstākļi, kas, gadiem ejot, nemitīgi mainās.

Vidzemes kultūrvēsturiskajai videi 17. gadsimtā raksturīga luterānisma tradīciju nostiprināšana, jaunu baznīcu celšana un esošo dievnamu atjaunošana. Šajā laikā tulkota Bībele latviešu valodā un dibinātas skolas zemnieku bērniem. Pilsētas mēģinājušas stiprināt savus mūrus, taču ne visām izdevies novērst vairāku karu⁴ postījumu sekas. Vietējie vācu muižnieki cīnījušies par savu vietu, kamēr zviedru valdība cīnījies pret viņu patvaļu, izdodot daudzus rīkojumus, likumus, kārtības noteikumus. Zviedru kungu rokās bijusi, galvenokārt, Vidzemes ekonomikas vadīšana.

Mūzikas kultūra šajā laikā bijusi daudzveidīga, pamatā funkcionāla. Luteriskā baznīca caur vairākiem apkārtrakstiem un rīkojumiem noteikusi savas prasības: skolās mācības vajadzējis sākt ar rīta korāli un beigt ar vakara pateicības dziesmu, dievkalpojumu laikā obligāti dziedāmi korāļi no Mārtaņa Lutera izveidotās dziesmu grāmatas, priekšdziedātājs⁵ vai ķesteris⁶ centies vadīt draudzes dziedājumu pareizā virzienā, ja vien nevajadzējis pašam vilkt meldiju līdz. Rietumeiropā ērģelmūzikai bijusi muzikālā fona loma, bet Vidzemē ērģelnieka pamatpienākumos bijusi korāļu atskaņošana: draudze dziedājusi melodiju vienbalsīgi, kamēr mūziķis spēlējis šīs dziesmas harmonizāciju.

Rīgas Sv. Pētera baznīcas tornī muzikants atradies nakts sardzē un katru stundu pēc pulksteņa sitiena skanējusi viņa trompete. Nemierīgos apstākļos viņš arī dienas laikā stāvējis sardzē un ugunsgrēka gadījumos vajadzējis celt trauksmi ar trompetes skaņām.⁷ Iespējams, ka arī Vidzemes pilsētās militārie muzikanti miera laikā pelnījuši sev iztiku, ar trompetēm skaļi signalizējot stundas pils sargtorņos. Kara laikā viņi darbojušies vairāk kā ziņneši un kareivju iedvesmotāji. Galvenie karaspēka mūzikas instrumenti toreiz bijuši timpāni jeb vara bungas un pūšamie instrumenti – trompetes, dulcīneas⁸ un šalmejas.⁹

Vidzemes muižās skanējusi mūzika vairāk ar reprezentatīvu raksturu. Svarīgi un godājami viesi tikuši sagaidīti ar krāšņu mūziku neliela ansambļa izpildījumā. Ne visi kungi ievērojuši baznīcas prasības, un reizēm viņi atļāvušies dievkalpojuma sprediķa laikā sarīkot skaļas dzīres ar dejām un lustēšanos. Arī zemnieku kāzu godos bijusi jaunā pāra pavadīšana ar mūzikas skaņām, notikusi jautra apdziedāšanās un prieki ar dejām. Rudens vakaros veļi tikuši godināti ar tautasdziesmām, un tikai zemniekiem zināmās svētviētās tikušas izpildītas rituāla dejas.

Kopumā līdz 17. gadsimta beigām ekonomiskie, sociālie un vēsturiskie apstākļi Vidzemē pamazām uzlabojušies. Tas ļāvis arī mūzikas kultūrai attīstīties un pilnveidoties, līdz to uz laiku pārtraucis Lielais Ziemeļu karš (1700.–1710.).

Līdz mūsdienām saglabājies maz nošu materiālu, mūzikas instrumentu vai kādas piezīmes, kas tiešā veidā sniegtu ziņas par Vidzemei raksturīgo kultūrvidi 17. gadsimtā. Lai nonāktu pie plašākas informācijas, nācās meklēt citu pieeju, citu veidu, citu metodi. Tāpēc savā pētījumā autore mēģinājusi izmantot vairāku disciplīnu – mūzikas vēstures, folkloras, literatūras,

arhitektūras, vēstures, ģeogrāfijas – dotumus. Šī raksta uzdevums ir, balstoties uz arhīvu dokumentiem, sniegt mūzikas kultūras izpētes piemērus caur vēstures, kartogrāfijas un arhitektūras prizmu.

Vēstures avoti

Pētniekiem ir pieejami dažāda rakstura vēsturiskie teksti, kuros tieši vai netieši pieminētas mūzikas kultūras parādības un kas savstarpēji papildina viens otru. Tie ir ekonomiskie muižu revīziju protokoli, baznīcu vizitāciju protokoli, draudzes metriku grāmatas, korespondence, pilsētu iedzīvotāju saraksti, inventāra saraksti u.c. dokumenti. Šeit atspoguļoti notikumi, personu vārdi, dažādi ar mūziku saistīti noteikumi un prasības. Minētie dokumenti, lielākoties, netiešā veidā raksturo mūzikas kultūras attīstību, garīgu dziesmu dziedāšanas un mācīšanas tradīcijas, arī baznīcas kalpu – priekšdziedātāju, ķesteru, ērģelnieku, skolmeistaru – sociālos apstākļus. Paretam vēsturiskajos avotos atspoguļojas arī kāds militārā muzikanta vārds vai jautra spēlēšana privātā muižā. Pirmavotu dokumentos atspoguļotie personvārdi un ziņas par pašu personu liecina par noteikta mūziķa amata nozīmi tā laika sabiedrībā, kā arī par viņa sociālās dzīves apstākļiem.

Vidzemes Virskonsistorijas¹⁰ 1685. gada 23. februārī sastādītajos kārtības noteikumos, kas sagatavoti Valmieras Sv. Sīmaņa baznīcas draudzei,¹¹ pieminēts aizrādījums, ka dievkalpojuma laikā nedrīkstot atrasties luktā (t.i., balkonā), jo dievlūdžēju klātbūtne varot traucēt ērģelnieka darbu. Šo dokumentu informatīvi papildina minētās baznīcas revīzijas protokols, kas sastādīts 1688. gada 17. septembrī.¹² Šajā dokumentā pieminēts pozitīvs jeb nelielas pārnēsājamas ērģeles (*ein Positive oder Orgelwerck*)¹³, kas atradušās baznīcas balkonā. Šie divi savstarpēji atšķirīgie dokumenti, no kuriem viens saistīts ar sabiedrisko kārtību un otrs ir ar saimniecisku raksturu, pat nepastarpinātā veidā papildina viens otru, apliecinot ērģeļu un ērģelnieka esamību Valmieras baznīcā 17. gadsimta 80. gados. Sadzīvīsku krāsu šim faktam piešķir Valmieras palīgmācītāja Andreasa Rīznera (*Andreas Riesner*) 1684. gada 26. septembra vēstule ģenerālgubernatoram¹⁴, kurā viņš lūdzis arestēt divus ērģelniekus Peteru Karlsonu (*Peter Carl / Carlson*) un viņa dēlu Peteru Karlsonu jaunāko, jo abi esot smidinājuši draudzi ar laicīga rakstura skaņdarbu un “nekārtīgi” spēlējuši pašu instrumentu. Šī garā žēlabu vēstule ir viens no tiem retajiem vēsturiskajiem dokumentiem, kas tieši atspoguļo mūzikas vides ainu Valmierā.

Mūzikas kultūras pētniecībā iespējams izmantot arī ekonomiska rakstura muižu un pilsētu dokumentus un korespondenci. Šeit ir iespējams uzzināt par augstākās varas ietekmi uz muzikantu dzīvi, par viņu ekonomisko un sociālo stāvokli, par viņu mazo saimniecību un paretam arī nodevu un kļaušu apmēru, kas ļauj iztēloties mūziķa dzīves veidu un nojaust par viņa vietu sava laika sabiedrībā.

Vidzemes Virskonsistorija 1686. gada 28. martā saņēmusi vēstuli no Valmieras Sv. Sīmaņa baznīcas mācītāja Dāvida Reinekena (*David Reineken*), kurš sniedzis ziņas par Valmieras mācītājmuižas saimniecību un ekonomisko stāvokli.¹⁵ Šajā vēstījumā minēts, ka ērģelnieks Peters Karlsons par darbu saņemot 12 pūrus rudzu un 12 pūrus¹⁶ miežu gadā. Taču pats ērģelnieks šī paša gada 1. jūlijā sūtījis Virskonsistorijai žēlabainu vēstuli¹⁷, kurā viņš lūdzis palielināt algu, kas jau sešus gadus neesot mainījusies – 6 pūri rudzu, 6 pūri miežu, no baznīcas 30 šiliņi¹⁸, no pilsoņiem par apbedīšanu ¼ valsts dālderis un no zemniekiem – 2 valsts dālderis. Tas esot par maz, citādi viņš nevarot sevi uzturēt. Kuram ir taisnība – mācītājam vai ērģelniekam? Spriežot pēc 1688. gada 29. jūnijā sastādītā pilsētas iedzīvotāju saraksta¹⁹, Peters Karlsons savu zemi vairs nav izmantojis, turklāt tā atradies ārpus pilsētas mūriem²⁰. Acīmredzot ērģelniekam tas šķitis neērti. Vēlāk, jau 1693. gadā, šo zemi apsaimniekojis Valmieras latviešu draudzes skolmeistars Johans Vellers (*Johann Weller*), kuram jau piederējis dārzs citā vietā.²¹

Šie savstarpēji pēc formas un satura atšķirīgie vēsturiskie dokumenti atspoguļo tikai nelielu fragmentu no Valmieras baznīcas ikdienišķās dzīves. Tajā pašā laikā tie visi kopā ilustrē vienotu baznīcas mūzikas kultūras ainavu Valmierā, kāda tā bijusi 17. gadsimta 80. gados, – ar nelieliem skandāliem starp mācītāju un ērģelniekiem, ar muzikantu žēlabām par trūcīgo dzīvi, ar ērģelmūzikas rotājumiem dievkalpojumos. Jāuzsver, ka Valmiera bijusi viena no retajām sava laika Vidzemes pilsētām²², kur baznīcā skanējušas ērģeles.

Kartogrāfija

17. gadsimts ir raksturīgs arī ar plašajiem mērniecības darbiem Vidzemē. Uz šejieni tikuši nosūtīti zviedru mērieņi, kuri, sākot ar 1680. gadu, zīmējuši kadastrālās kartes. Tas bijis ļoti atbildīgs darbs, jo vajadzējis ievērot lielu precizitāti un rūpību. Kartes bijušas nepieciešamas ne tikai saimnieciskajām, bet arī militārajām vajadzībām. Tikušas izgatavotas divu veidu kartes: pirmās bija draudžu un viensētu kartes robežu fiksešanas un nodevu noteikšanas

vajadzībām, otrās – liela mēroga topogrāfiskās kartes. Kartogrāfijas materiālus var uzskatīt arī par svarīgu vizuālo informāciju, kas papildina vēsturiskajos tekstos atspoguļotos faktus. Kaut arī kartēm 17. gadsimtā pamatā bija ekonomiska nozīme, tās var noderēt arī mūzikas kultūras pētniecības darbā.

1687. gadā Zviedrijas karalis Kārlis XI (*Carl XI*) izdevis rīkojumu (ar papildinājumiem 1694. gadā) par dzīvojamās platības un zemes piešķiršanu ķesteriem un skolmeistariem, arī ērģelniekiem un dziedātājiem. Tā mērķis bijis uzlabot baznīcas kalpotāju ekonomisko un sociālo stāvokli. Pēc vēsturiskajiem dokumentiem iespējams izvērtēt, kurās draudzēs un muižās šis rīkojums ticis ievērots. Zemes gabalus baznīcas kalpotājiem parasti atvēlējuši mācītāji, retāk muižnieki, aizbildinoties, ka viņiem neesot brīvas zemes.

Suntažu novada zemes plānā (sagatavots 1683. gadā)²³ ar cipariem Nr.18 un Nr.59 atzīmēti zemes gabali, kas tikuši piešķirti vietējam ķesterim – skolmeistaram, lai viņš varētu pats sevi uzturēt. Kartes fragmentā redzams, ka minētie zemes gabali atradušies pastorāta jeb mācītājmuižas robežās (sk. attēlu Nr.1).

Rūjienas 1690. gada mācītājmuižas kartē²⁴ atzīmēts ķestera namiņš un zemes gabals. Tāpat Alūksnes 1694. gada draudzes zemes plānā²⁵ attēlots, ka skolmeistars dzīvojis baznīcas tuvumā, apliecinot karaļa rīkojuma ievērošanu Vidzemē. Vairākas kartes liecina, ka ķesteri un skolmeistari parasti dzīvojuši baznīcas tuvumā, kas zināmā mērā bijis kā atvieglojums baznīcas kalpotāju darba gaitām, it īpaši ziemas laikā.

Cēsu pilsētas 1693. gada plāns²⁶ atspoguļo, ka pie Raunas vārtiem²⁷ esošais neapdzīvotais nams piederējis Johanam Derrem (*Johann Dörre*), kurš vairāk kā 35 gadus (ap 1666. – ap 1702.) darbojies Cēsu Sv. Jāņa baznīcā kā vācu draudzes kantors.²⁸ Minētajai kartei klāt pievienots arī detalizēts saraksts ar sīkāku informāciju par zemes gabalu un ēku īpašniekiem. Tepat atrodams kantora Derres iebildums, ka viņa nams neesot nekāda sarga mājiņa, bet gan kārtīgs nams.²⁹ Viņam Cēsīs piederējis vēl neliels zemes gabals, ko pēc karaļa pavēles viņam piešķirusi pilsētas rāte.³⁰ Šajā pašā kartē redzama arī Cēsu Sv. Jāņa baznīcas ērģelnieka Ernsta Šilinga (*Ernst Schilling*, darb. 1666. – ap 1698.) īpašums pie pašas baznīcas.

Tātad kartogrāfijas materiāli ļauj vizualizēt laikmeta kultūrvēsturisko situāciju un papildināt vēsturiskos tekstus, bagātīgāk raksturojot un pilnveidojot ziņas par mūzikas kultūras attīstības virzību Vidzemē zviedru valdīšanas laikā. Tie apstiprina citos avotos atrodamo informāciju par zemju

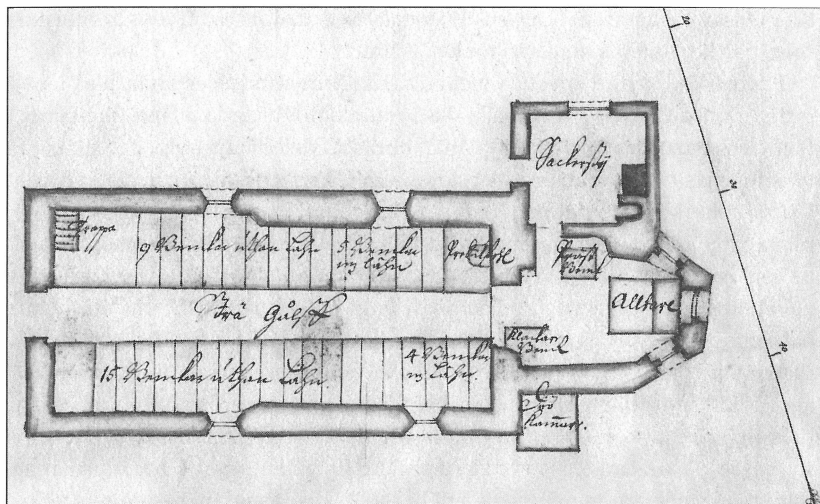
1. att. Suntažu novada zemes plāns (1683.). Oriģināls atrodas Latvijas Valsts vēstures arhīvā, 7404.f., 3.apr., 10.l. Attēlā iezīmēti zemes gabali Nr.18 un Nr.59, kas bija piešķirti lietošanai ķēsterim un skolmeistaram.

Fig. 1. Map of Suntaži rural parish (1683). The pieces of land marked in the picture belonged to sacristans and schoolmasters.

piešķiršanu baznīcas kalpotājiem, kas ne visās draudzēs bija izpildīts laicīgi, un arī atklāj jaunas sadzīviskas nianšes par muzikantu dzīves apstākļiem.

Sakrālā arhitektūra un inrjers

Parasti baznīcu celšanā piedalījās visas draudzes novada muižas. Zviedru valdīšanas laika sākumā dažās draudzēs bijuši sadalīti būvpriekšdarbi muižu īpašnieku un zemnieku starpā, reizēm pat bijis tā, ka zemnieki pašu spēkiem un līdzekļiem cēluši baznīcas.³¹ Neiedziļinoties dievnamu būvniecības jautājumos, autore vairāk uzmanības pievēršusi šo baznīcu arhitektoniskajiem plāniem un interjera elementiem, kuru iegāde un pasūtīšana bijusi atkarīga vairāk vai mazāk no draudzes patroniem, no muižniekiem.

2. att. Salaspils baznīcas 1692. gada uzmērījums. Oriģināls atrodas Latvijas Valsts vēstures arhīvā, 7404.f., 1.apr., 2266.l. Attēlā iezīmēts ķēstera sols.

Fig. 1. Drawing of Salaspils Lutheran church (1692). The bench for sacristan is marked in this picture.

Rūpīgie zviedru mērnieki veikuši ne tikai zemes mērišanas un kartēšanas, bet arī citus zīmēšanas darbus. 17. gadsimta 90. gados tapuši baznīcu zīmējumi, kas ir svarīgs avots Vidzemes arhitektūras vēstures pētniecībā. Mērnieki te attēlojuši ne tikai baznīcas ārskatu, bet parasti arī tās plānu, iezīmējot solus, kanceli, altāri un luktas.

Mūzikas kultūras pētniecības sakarā, pievēršot uzmanību Vidzemes baznīcu zīmējumiem, jāuzsver, ka nereti šeit atspoguļots ķēstera (dziedātāja) sols. Tas norāda, ka dievkalpojumu laikā ķēsteris atradies savā speciāli iekārtotajā solā. Iespējams, ka ķēsteris bijis otrais svarīgākais baznīcas kalpotājs aiz mācītāja, un viņa darba telpa parasti atradusies starp altārdāju un draudzes telpu iepretim kancelei. Ķēstera galvenais pienākums baznīcā bijis dievkalpojumu laikā dziedāt kristīgas dziesmas vai vadīt draudzes dziedājumu pareizā virzienā.

Salaspils baznīcas 1692. gada uzmērījumā³² atzīmēts ķēstera sols (*Klacker Bank*), draudzei labi redzamā vietā – labajā pusē uz robežas starp altārtelpu un draudzes telpu (sk. attēlu Nr.2). Tas pats redzams arī Matīšu baznīcas plānā³³, ko papildina vēsturisks fakts, ka 1692. gadā būvmeistaram

Klemensam Vīgandam (*Clemens Wiegandt*) ticis uzdots uzbūvēt skolmeistara solu, par ko viņam samaksāti nieka 2 šiliņi.³⁴

Burtnieku baznīcā speciāla vieta dziedātājam atradusies altārdaļas labajā pusē aiz muižnieka goda krēsla, kā to attēlo 1691. gada plāna zīmējums.³⁵ Liepupes baznīcas 1690. gada plānā³⁶ norādīts dziedātāja sols, kas, atšķirībā no situācijas citos dievnamos, atradies altārtelpas kreisajā pusē aiz kanceles. Jādomā, ka šeit dziedātājs viens pats dziedājis kristīgās dziesmas, jo, pēc plāna zīmējuma spriežot, viņa darba vieta draudzei nav bijusi saskatāma.

Iespējams, ka dažās baznīcās dievkalpojumu laikā korāļus izpildījusi neliela dziedātāju grupa (apmācītie draudzes skolas bērni?), kas atradusies balkonā un ko vadījis skolmeistars vai ķesteris. Dokumentālās norādes uz dziedātāju kora³⁷ (*Sing Chor*) jeb balkona esamību Raunas baznīcā (1688.)³⁸ apstiprina šādu pieņēmumu. Arī Valmieras Sv. Sīmaņa baznīcā 1688. gadā bijis dziedātāju koris, kur atradušās arī nelielas ērģeles.³⁹ Šajā baznīcā vēl šodien iespējams apskatīt veco balkonu ar 18. gadsimta sākumā darinātiem pildīņiem un gleznojumiem (sk. attēlu Nr.3), kas ir saglabāties kā rets vēlinā baroka Vidzemes baznīcu interjera sastāvdaļas paraugs.⁴⁰ Tas vizuāli papildina šajā rakstā apskatītās Valmieras mūzikas kultūras ainavu.

Lai šodien pārliecinātos par ķestera jeb dziedātāja ērtībām dievkalpojuma laikā, kā arī par ķestera solu izskatu un praktisko pielietojumu, ir iespējams klātienē iepazīties ar Burtnieku baznīcas ķestera solu, kas ir labi saglabāties, diemžēl izjauktā veidā: kastveida sols ar durtiņām, kas bija novietots pie kāpnēm uz altārdaļu, priekšdaļā piestiprināts neliels galdiņš dziesmu grāmatas turēšanai. Pēc speciālistu domām, tas izgatavots 17. gadsimta beigās vai 18. gadsimta sākumā.⁴¹

Tātad arī baznīcu interjera elementi ļauj izteikt pieņēmumus par ķestera, dziedātāja un ērģelnieka klātesamību konkrētajā draudzē, kā arī izdarīt secinājumus par baznīcas patronu attieksmi pret mūzikas kultūras vides veidošanu sakrālās telpās. Šis vēstījums atspoguļo vietējo muižnieku vēlmi redzēt savu baznīcu krāšņu, varbūt arī muzikālu. Taču kopumā jāatzīst, ka līdz mūsdienām ir saglabājušies tikai daži mākslas un interjera priekšmeti, kas tiešā veidā bijuši saistīti ar mūziku.

Starp citu, 17. gadsimta beigās dažviet Vidzemes muižās un pilsētās arvien biežāk sev īpašumus iegādājušās militārpersonas, tostarp arī militārie muzikanti – trompetisti. Tas norāda, ka zemes īpašuma iegāde bijusi ne tikai muižnieku, amatnieku, garīdznieku, bet arī trompetistu privilēģija.

3. att. Ērģeļu lukta Valmieras Sv. Simona baznīcā. Šeit redzams balkons ar pildņiem, kas 17. gadsimtā kalpoja kā vieta dziedātāju grupai un ērģelēm. Fotografēja 2004. gada 11. aprīlī. Fotografēja I. Viļuma.

Fig. 1. The organ loft located in the St.Simon church of Valmiera city.

Noderīgas liecības sniedz arī apbedījumu vietas izvēle baznīcas telpā. 1691. gada Doles Sv. Annas baznīcas plānā⁴² ir norādītas dižciltīgo vāciešu apbedījumu vietas. Klāt pievienotajā sarakstā redzams, ka ar burtu D ir atzīmēta trompetista Jakoba Hinca (*Jacob Hintz*, darb. ap 1669. – ap 1691./1705.?) ģimenes kapa vieta. Militārais muzikants Jakobs Hincs no tēva Dolē mantojis krogu un nelielu muižiņu, kas pēc citiem avotiem tika dēvēta par Trompetista muižu jeb Hincenu (*Hintzenhoff*; latviešu valodā 20. gadsimta sākumā šo muižu dēvēja par Katrīnes muižu). Jakoba Hinca tēvs bijis baznīcas priekšnieks, pēc tam pats trompetists bijis viens no Doles baznīcas lielākajiem patroniem vismaz kopš 1669. gada līdz pat Lielajam Ziemeļu karam. Sastopami arī citi piemēri par militāro muzikantu privilēģēto stāvokli.

Secinājumi

Ziņas par noteiktas teritorijas un laikmeta mūzikas kultūru iespējams atrast ne tikai nošu materiālā, bet arī vēsturiskos dokumentos, tautasdziesmās, laikmeta kultūrainavā, ceļojuma aprakstos un privātpersonu vēstulēs.

Izmantojot pētniecībā starpdisciplināro pieeju, autore ir guvusi plašu informāciju, kas raksturo 17. gadsimta mūzikas kultūru un tās vietu sava laika vidē. Pirmkārt, pateicoties dažādās formas un satura vēstures dokumentiem, ir iespējams apkopot faktus, kas raksturo muzikantu dzīvi un darbu vai sniedz kopainu par mūzikas kultūrvidi kādā pilsētā vai muižā. Reizēm arhīvu dokumentu analīzes darbā parādās savstarpēji pretrunīgas ziņas par noteiktu personu vai notikumu. Tas liek rūpīgi pārdomāt iegūto informāciju un prast atšķirt oriģinālu no noraksta. Otrkārt, ar vizuāliem informācijas avotiem un lietiskiem pierādījumiem var papildināt iepriekš gūtās saturiskās ziņas vai pat uzziņāt vēl ko pavisam jaunu. Taču arī šeit pētniekam jābūt vēriģam, jo pastāv vairāki kartogrāfijas un arhitektūras plānu pārzīmējumi, kuru autoriem varbūt bijuši citi mērķi un uzdevumi, tādējādi neatspoguļojot pilnu oriģināldarba saturu.

Rakstā sniedzot dažus mūzikas kultūras izpētes piemērus, kas skatīti caur vēstures, arhitektūras un kartogrāfijas prizmu, noslēgumā jāapliecina, ka mūzikas kultūras pētniecība ir starpdisciplinārs process. Te ir iespējams izmantot plašu un daudzveidīgu pirmavotu bāzi. Tas ļauj mūzikas kultūru skatīt ne tikai kā mūzikas vēstures jautājumu, bet arī kā kultūrvēsturisku un sociālu parādību. Vēstures, arhitektūras, mākslas vēstures, literatūras,

ģeogrāfijas u.c. disciplīnu materiālu izmantošana veido starpdisciplināru pieeju, ko var izmantot mūzikas kultūras un vēstures pētniecībā. Vienkopus fiksējot vēsturisko materiālu un izmantojot netiešus pierādījumus, iespējams izveidot zināmu priekšstatu par mūzikas kultūru noteiktā laika posmā.

Atsauces un piezīmes

- ¹ Boiko Mārtiņš. *Latviešu muzikoloģija | mūzikas zinātne. Vēsturiski kritisks pārskats*. (2004) [tiešsaiste]. Pieejams <http://www.lmic.lv/muzikol.php?PHPSESSID=74a28bd067d19ad2df4cb8975977c405> (interneta raksts Latvijas mūzikas informācijas centra mājas lapā) [skatīts 2006.gada 12.novembrī].
- ² Pieejams <http://www.km.gov.lv/ui/imagebinary.asp?imageid=980> (LR Kultūras ministrijas mājas lapā) [skatīts 2006.gada 4.novembrī].
- ³ Raksts veidots uz autorei topošā promocijas darba pamata.
- ⁴ Zviedru – poļu karš, kas norisinājies no 1600.gada līdz 1629.gadam; vēlāk sekojis t.s. Maskaviešu karš, kurā zviedru, poļu un krievu karaspēki savstarpēji cīnījās par varu Vidzemē (1656.–1660.).
- ⁵ Priekšdziedātājs jeb dziedātājs parasti vadīja draudzes dziedāšanu baznīcā. Nereti gan priekšdziedātājs, gan ķesteris, gan arī skolmeistars bija viena un tā pati persona.
- ⁶ Ķesteris palīdzēja mācītājam un vadīja draudzes dziedāšanu dievkalpojuma laikā, kā arī mācīja bērnus lasīt, rakstīt un skaitīt lūgšanas.
- ⁷ Plašāk par Rīgas mūzikas kultūru skat. Gailīte Zane. *Par Rīgas mūziku un kumēdiņu spēli*. Rīga: Pētergailis, 2003. 364 lpp.
- ⁸ Mūsdienu obojas priekštecis
- ⁹ Mūsdienu fagota priekštecis
- ¹⁰ Vidzemes Virskonsistorija (*Livländische Ober Konsistorium*), kas dibināta 1633.gadā, izdeva vairākus noteikumus draudžu pilnveidošanai.
- ¹¹ Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA), 238.f., 1.apr., 2597.l., 12.lpp.
- ¹² LVVA, 7348.f., 1.apr., 10.f., 201.lpp.
- ¹³ Pozitīvs (lat. *positivus* – nolikts, dots) pieder pie mazērģeļu grupas. Tās ir nelielas, pārvietojamas ērģeles, pēc izskata līdzīgas harmonijām, parasti bez pedāļa.
- ¹⁴ Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa (LAB), Ms.1140, 8'135.s., Nr.10., 1.lpp.
- ¹⁵ LAB, Ms.1140, 8'142.s., Nr.3., 19.lpp.
- ¹⁶ 1 Rīgas pūrs – 48 kg.
- ¹⁷ LVVA, 238.f., 1.apr., 2592.l., 11.lpp.
- ¹⁸ 1 dālderis = 270 šiliņi.
- ¹⁹ LVVA, 7348.f., 1.apr., 13.l., 535a. lpp.
- ²⁰ LVVA, 7404.f., 1.apr., 1924.l. (karte).

- ²¹ Zviedrijas valsts arhīvs – *Riksarkivet* (RA), Livonica:II, 442.v.
- ²² Ērģeles atradušās arī Cēsu Sv.Jāņa baznīcā un Rūjienas Sv.Bērtuļa baznīcā.
- ²³ LVVA, 7404.f., 3.apr., 10.l. (karte).
- ²⁴ Igaunijas Vēstures arhīvs – *Eesti Ajalooarhiiv* (EAA), 308.f., 2.n., 163.s.
- ²⁵ LVVA, 7404.f., 3.apr., 214.l. (karte).
- ²⁶ LVVA, 7404.f., 1.apr., 1513.l. (karte).
- ²⁷ Šodien šajā vietā atrodas krogs *Pie Raunas vārtiem*.
- ²⁸ Kantors darbojās pilsētas jeb latīņu skolā un mācīja bērniem dziedāšanu, mūzikas teoriju, dažkārt instrumentu spēli un valodas.
- ²⁹ LVVA, 7404.f., 1.apr., 1513.l., 2.lpp.
- ³⁰ LAB, Ms.1140, 8'89.s., Nr.9.
- ³¹ Kampe P. Baznīcu celtniecība Vidzemē zviedru valdības pēdējos piecdesmit gados (1660–1710). *Latvijas Universitātes raksti: Arhitektūras fakultātes sērija II.2* Rīga: Latvijas Universitāte, 1937. 36.lp.
- ³² LVVA, 7404.f., 1.apr., 2266.l. (karte).
- ³³ LVVA, 7404.f., 1.apr., 2259.l. (karte).
- ³⁴ Kampe P. 36.lp.
- ³⁵ Rīgas Vēstures un Kuģniecības muzejs, VRVM 35448 (oriģinālzīmējums).
- ³⁶ LVVA, 7404.f., 1.apr., 2258.l. (karte).
- ³⁷ Koris (arhitektūrā) – balkons, lukta.
- ³⁸ LVVA, 7348.f., 1.apr., 10.l., 701.lp.
- ³⁹ LVVA, 7348.f., 1.apr., 10.f., 201.lpp.
- ⁴⁰ Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centrs (PDC), *Valmieras Sv.Sīmaņa baznīca*.
- ⁴¹ Pēc PDC materiāliem *Burtnieku ev. lut. Baznīca, Valmieras rajons* rakstā minētā ķestera pulsts ir valsts nozīmes aizsargājamais kultūras piemineklis Nr.4492.
- ⁴² LVVA, 7404.f., 1.apr., 2253.l. (karte).

Ieva Pauloviča
**Interdisciplinarity
in Researching Musical Culture**

Summary

The meaning of “musical culture” is explained as the sum total of political, economic, social and cultural elements that could have an impact on the development of music in the territory of Vidzeme. In this way the article deals with the approach of interdisciplinarity that can be used today to research musical culture in Vidzeme (formerly Livland) during the 17th century. This method is not prevalent in Latvian musicology. The author suggests the use of this method in the research of music history. In this article, some interdisciplinary examples show how to discover and reflect the musical culture of Vidzeme (historical Livland) during Swedish rule in the 17th century (1621–1710).

Several kinds of documentary sources from the 17th century explore typical musical facts. Some of them describe the environment of musical culture and its development. Another document reflects the social and economic life of local musicians` and their musical work. There were many sacristians, singers, teachers and some organists whose work was related to creating the common musical environment in Vidzeme during this century.

Historical maps of estates and architectural plans of churches give additional information that visualizes historical facts about the musical culture during the 17th century. They are useful as an illustration and a visual source of information. It both gives some new ideas and supports the facts found in written texts.

It is possible to study the musical culture of Vidzeme with an interdisciplinary approach. The facts revealed by documents of geography, architecture, history, economics, maps and others reveal crucial information about the social and economic life of musicians and the musical environment in Vidzeme during the 17th century.